

วิถีล้านนาใน 12 เดือน

ประเพณีเดือน 6 เดือน มีนาคม

“ประเพณีปอยหลวงของล้านนาไทย”

ปอยหลวง คือ งานฉลองถาวรวัตถุของวัดหรือการฉลองสิ่งก่อสร้างที่ประชาชนช่วยกันทำขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณชน มีโรงเรียน หอประชุม เป็นต้น ประชาชนในล้านนาไทยนิยมทำการฉลองครั้งใหญ่หลังจากการก่อสร้างเสร็จ ทำเป็นการใหญ่โต เรียกว่า ปอยหลวง อุตสาหกรรมสิ่งก่อสร้างเป็นของสงฆ์และอุทิศบุญกุศลแก่บรรพชนด้วย ถ้าทำส่วนตัวเรียกว่าอุทิศกุศลไว้ถวายหน้าหากอุทิศแก่คนตายเรียกว่า อุทิศกุศลไปหา

งานปอยหลวงเป็นงานใหญ่ จะต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ซึ่งเจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด คณะศรัทธา จะต้องจัดเตรียมการต้อนรับ แข้งคูดหัววัด* ต่างๆ ที่จะมาร่วมทำบุญด้วย ซึ่งทางวัดจะได้จัดคณะกรรมการดำเนินการเป็นแผนกๆไป และต้องพิมพ์ใบฎีกาแจกจ่ายไปตามวัดและคณะศรัทธา แจ้งกำหนดการ และวันทำบุญให้ทราบ ทางวัดที่จัดงานจะเตรียมต้อนรับ และเลี้ยงดูโดยพวกศรัทธาจะช่วยกันบริจาคเครื่องบริโภค เช่น ข้าวสาร อาหารไว้คอยเลี้ยงดูตามสมควรแก่ฐานะ

การทำบุญเหมาะสมแก่ฐานะคือ มิให้ทำการฉลองสิ่งก่อสร้างเล็กๆ มีค่าน้อย เช่น หอระฆัง ฎีกาเล็ก ประชูดัต ที่ห้ามมิให้ทำเพราะปอยหลวงต้องเตรียมการมาก และเกี่ยวพันกับหัววัดและศรัทธาอื่นๆด้วย หากทำไม่เหมาะสมจะเป็นที่ครหาได้

ถาวรวัตถุของวัดที่อนุญาตให้ทำปอยหลวงได้คือ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาลาการเปรียญ ฎีกาขนาดใหญ่ หอพระไตรปิฎกหรือหอธรรม และกำแพง หอระฆัง ครีวไฟลา(หลายอย่างรวมกัน)

ประเภทของสาธารณะที่ประชาชนช่วยกันจัดนอกรวัด ประกอบด้วย โรงเรียนประชาบาล หอประชุมกลางบ้าน สะพานใหญ่ที่ใช้ข้ามน้ำจากฟากหนึ่งไปสู่อีกฟากหนึ่ง

การเตรียมของศรัทธาประชาชน

ศรัทธาประชาชนของวัดที่จะมีปอยหลวงหรืองานฉลอง ต้องตระเตรียมปัจจัยไทยทาน โดยจัดเตรียมสิ่งต่อไปนี้

1. เตรียมทำครัวทาน ได้แก่ เครื่องไทยทาน สำหรับไปถวายวัดควรมีปอยหลวงเป็นกัณฑ์พิเศษในครอบครัวของตน เรียกว่า “ต้นครัวทาน”
2. เตรียมเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ มีการเตรียมข้าวสารอาหารแห้งไว้เป็นอันมากเพื่อจะเอาไว้ต้อนรับญาติพี่น้องซึ่งจะมาร่วมงาน
3. เตรียมเสื้อผ้าอาภรณ์ทั้งชายหญิง สำหรับสวมใส่ในงานปอยหลวง ชาวบ้านจะพิถีพิถันตัดเสื้อผ้ามากเป็นพิเศษ เพราะถือว่างานปอยหลวงเป็นงานสำคัญ

4. เตรียมซ่อมแซมบ้านช่องห้องหอ หรือรั้วชานบ้านช่องให้อยู่ในสภาพใช้ได้และสวยงามเพื่อต้อนรับญาติพี่น้องที่มาร่วมงาน

เริ่มงานและแห่ครัวทาน

ในงานปอยหลวง จะมีการแห่เครื่องไทยทานของชาวบ้าน และหัววัดต่างๆ เข้าร่วมทำบุญด้วยเรียกว่า

“แห่ครัวทาน” แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ครัวทานบ้าน หมายถึง เครื่องไทยทานที่ประชาชนศรัทธาชาวบ้านนั้นแต่งदानามาถวายวัดมีวัตถุเครื่องใช้บำรุงวัดหลายอย่างหลายประการ โดยมากจะนำมาถวายวันแรกของงาน เรียกว่า “แห่ครัวทานบ้าน”
2. ครัวทานหัววัด คือ เครื่องไทยทานที่วัดอารามต่างๆ ซึ่งได้รับใบฎีกาบอกบุญนำเอาศรัทธาประชาชน ในสังกัดของตน แห่แห่นำเข้ามาทำบุญด้วย เรียกว่า “ครัวทานหัววัด”

ประโยชน์และค่านิยมในประเพณีปอยหลวง

การฉลอง หรือปอยหลวงให้ประโยชน์อย่างยิ่งแก่วัดและศรัทธาหลายประการคือ

1. ได้ถาวรวัตถุไว้กับวัดเป็นสิ่งสวยงาม
2. ได้วัตถุสำคัญๆที่วัดต้องการใช้เป็นสาธารณสมบัติ
3. พระภิกษุสามเณรได้อุดมคติเรือก
4. ศรัทธาประชาชนได้จัดทำไทยทานตามความคิดของตน
5. ศรัทธาประชาชนได้พบปะญาติพี่น้องของตน
6. ศรัทธาของวัดได้ร่วมสามัคคีปฏิบัติงาน
7. ศรัทธาประชาชนปรับปรุงบ้านช่องของตนให้สวยงาม
8. ทำให้มีโอกาสนเผยแพร่เกียรติคุณวัดและบ้านของตน
9. ทำให้ส่งเสริมศิลปะการพนอน้ำ เป็นต้น
10. เป็นการบำรุงขวัญประชาชนให้มีสุขภาพจิตดี
11. เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ประเพณีปอยหลวงนับเป็นประเพณีสำคัญที่ศรัทธาประชาชนของวัดนั้นช่วยกันจัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองสิ่งก่อสร้างและรื่นเริง เป็นประเพณีที่ทุกคนตื่นตาตื่นใจ และปฏิบัติกันมาช้านาน

*คำว่า “หัววัด” หมายถึง วัดที่เป็นหมวด วัดเป็นหัวหน้าของประชาชน การรวมวัดและศรัทธาหัววัดต่างๆ เรียกว่าหัววัด

ที่มา : จากหนังสือประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มณี พยอมยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์